

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ»

Факультет психології, політології та соціології

Кафедра політичних теорій

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

«Молодь як актор політичного процесу»

Виконала: здобувачка 4 курсу
галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові
науки»

спеціальність 052 «Політологія»

Чайка С. І.

Керівник:

к.іст. н., доц. Сушко А. І.

Рецензент:

к. політ. н., доц. Завгородня Ю. В.

Зохвалено
на вченій
06.06.2023

Одеса – 2023

Зміст

Вступ.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ МОЛОДІ В ПОЛІТИЦІ	6
1.1. Місце та роль молоді у політичному житті суспільства	7
1.2. Різновиди механізмів залучення молоді до політичного життя	13
РОЗДІЛ ІІ. СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДІ ЯК АКТОРА ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ	18
2.1. Історія участі молоді в політичних процесах в Україні та в світі... ..	18
2.2. Особливості молодіжної політичної культури.....	24
2.3. Джерела мотивації участі молоді в політичних процесах	30
Висновки.....	40
Список використаних джерел	43

Вступ

Молодь в суспільстві має важливе значення для політичного процесу. Як активна складова суспільства, молодь може впливати на формування державної політики та брати участь у реалізації політичних рішень.

Швидкі зміни сучасного світу визначають тенденції та напрямки майбутнього, і молодь грає важливу роль у цьому процесі. Як сегмент населення з найбільшим потенціалом для активної участі в політичному житті країни, молодь визначає, що буде переважати в майбутньому. Однак, молодь також стикається з багатьма проблемами та викликами, які можуть стати перешкодою для її участі в політиці.

Брак знань та інформації про політичне життя та процеси - це одна з причин, яка часто призводить до низької активності молоді в політиці. Багато молодих людей не мають достатньої інформації про те, які політичні партії та рухи існують, які закони ухвалюються і як вони впливають на їхнє життя. Крім того, багато молодих людей не знають, як вони можуть впливати на політичний процес та висловлювати свої думки та інтереси.

Молодь також зіткнулася з проблемою обмежених можливостей для участі у політичному житті. З одного боку, багато молодих людей не можуть брати участь у виборах, оскільки ще не досягли 18-річного віку, з іншого - вони можуть не мати достатнього досвіду та знань, щоб стати активними учасниками політичного процесу.

Багато організацій та рухів зосереджені на залученні молоді до політичного процесу та підвищенні її обізнаності про політику. Такі структури, як молодіжні парламенти, студентські ради та молодіжні організації, надають молодим людям можливість дискутувати про актуальні питання, брати участь у тренінгах та семінарах, обмінюватися досвідом та знаннями. Це допомагає молоді краще зрозуміти, як вона може впливати на

політичні процеси, та навчитися використовувати різні інструменти та методи для досягнення своїх цілей.

Варто відзначити, що сучасні технології та соціальні мережі можуть допомогти молоді отримати більше інформації та дізнатися про можливості участі у політичному процесі. Багато політичних партій та рухів створюють свої сторінки в соціальних мережах, на яких публікують інформацію про свою діяльність і проводять обговорення з молоддю. Це дає можливість молоді бути більш інформованою та активною учасницею політичного життя.

Прикладом успішної роботи з молоддю у політиці можна назвати участь молодіжних організацій у виборах та референдумах. Багато молодих людей стали активними учасниками виборчих процесів та референдумів, забезпечуючи свій голос в прийнятті важливих рішень. Наприклад, у 2008 році на виборах президента США молодіжні рухи та організації відіграли важливу роль у перемозі Барака Обами.

Метою цієї роботи є аналіз феномену молоді як актора політичного процесу, визначення місця та ролі в політиці. В роботі будуть проаналізовані різні аспекти участі молоді у політичному процесі, досліджено причини та механізми її залучення до політики, а також визначені фактори, що впливають на її участь в політиці.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- розгляд різних аспектів участі молоді в політичному процесі
- проаналізувати проблеми та виклики з якими зіштовхється молодь у політичній сфері
- оглянути різні програми та ініціативи, спрямовані на залучення молоді до політики та оцінити їх ефективність
- розглянути генезу ролі молоді в політиці

Предметом роботи є молодь і її роль, участь та вплив у політичному процесі. Дослідження спрямоване на вивчення поведінки, участі, думок, переконань та впливу молоді на політичні процеси, які відбуваються на різних рівнях, включаючи локальний, національний та міжнародний контексти.

Об'єктом дослідження є політичний процес і всі його аспекти, зокрема політичні структури, виборча система, політичні партії та організації, прийняття рішень та формування політичної агенди.

Методами дослідження роботи є підхід, що спирається на об'єктивність та цілісність, а також комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема, застосовано:

- Діалектичний метод та метод системного аналізу: ці методи дозволяють розглянути молодь у всіх її взаємозв'язках та залежностях, а також дослідити аналітичні центри і їх роль у політичних процесах.
- Порівняльний метод: використовуючи цей метод, можна провести порівняння молоді в різних часових та просторових рамках, щоб виявити зміни та спільні тенденції.
- Історичний метод: цей метод дозволяє вивчити етапи становлення та розвитку аналітичних центрів, умови їх формування та фактори, що впливали на них як суб'єктів політичного процесу.
- Структурно-функціональний метод: використовуючи цей метод, можна дослідити структуру аналітичних центрів та визначити залежність між їх складовими.
- Герменевтичний метод: цей метод дозволяє отримати глибше розуміння сутності та специфіки молоді як актора політичного процесу.

- Аналітико-прогностичний метод: цей метод допомагає формулювати висновки, узагальнення та теоретичні та практичні заключення на основі аналізу досліджених даних.

Структура роботи зумовлена метою і завданнями дослідження, складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (47 найменувань).

1. Теоретико-методологічні засади дослідження ролі молоді в політиці

1.1. Місце та роль молоді у політичному житті

За умови розвитку демократії та громадянського суспільства відчутно зростає потреба у тому, щоб молодь стала активним суб'єктом політичних процесів. Але, незважаючи на це, низький рівень довіри молоді до влади перешкоджає цьому процесу. В сьогоdnішній час практично усі сфери державної та суспільної діяльності безпосередньо стосуються інтересів молоді: проведення реформ в державі, військові дії на сході країни, боротьба з тероризмом, освіта, праця, сім'я, виховання, охорона здоров'я, культура, спорт та інше. Усі ці проблеми належать до сфери державної політики, рішення яких повинно здійснюватися спільними зусиллями держави, суспільства та самої молоді.

Молодь являє собою особливу соціальну групу, що характеризується віковим, освітнім, професійним, ціннісним та соціальним рівнями. Вікові ознаки молоді як соціальної групи визначаються різними законодавчими актами в Україні. Наприклад, у 1993 році молодь була визначена як особи віком від 15 до 28 років, але в 1999 році нижня межа була знижена до 14 років, оскільки Закон про молодіжні та дитячі громадські організації визнавав осіб віком від 14 до 28 років. Зміна верхньої межі молоді до 35 років привела до невідповідності законодавства, оскільки членами молодіжних організацій можуть бути лише особи віком до 28 років. Таким чином, молодь є важливою соціальною групою, яка має свої специфічні характеристики та потреби.

Згідно з прогнозом чисельності та складу населення України на період до 2026 р., який був виконаний відділом демографії Інституту економіки України, населення віком від 15 до 29 років, що на початку 2001 р. складало трохи більше 11 млн. осіб, очікується зменшення чисельності за середнім варіантом прогнозу до 10,0 млн. у 2011 р., 8,3 млн. у 2016 р., 6,9 млн. у 2021 р. та 6,6 млн. у 2026 р. [1, с.11]

Хоча демографічна ситуація навколо може створювати виклики, молодь є ключовим елементом майбутнього країни, яка визначатиме її економічний потенціал та будуватиме сильну демократичну державу. Тому одним з найважливіших завдань для держави є виховання молоді, яка стане висококваліфікованими фахівцями з різних галузей науки та техніки, що допоможе підвищити рейтинг України та забезпечити розвиток країни як демократичної, правової та розвинутої держави.

Останні події в Україні, як і в більшості країн світу, показують, що молодь є найбільш чутливою соціальною групою до політичної та економічної ситуації в країні, зростання рівня корупції та розриву між доходами багатих і бідних. Молодь страждає більше за всі інші верстви населення від безробіття та професійної незатребуваності. Тому вона часто є рушійною силою "кольорових революцій". Більшість молодих людей народилася та виросла в незалежній Україні в нових соціально-економічних умовах, і їхні інтереси та цінності відрізняються від тих, які мали їхні батьки. Вони підтримують західні моделі розвитку та шукають свої власні способи участі у суспільно-політичному житті та взаємодії з владою. У часи радянського Союзу була ідея стовідсоткової політичної активності молоді, але ця активність повинна була відповідати офіційній ідеології, і будь-які інші форми активності вважалися антисуспільними та переслідувалися державою.

Аналізуючи процес формування передумов соціально-політичної активності сучасної молоді, можна стверджувати, що цей процес був дуже складним і суперечливим. Щодо влади, то завжди було відчутне недовір'я до молоді, хоча її активність, вірність ідеалам були оцінені та обговорювалися. Однак, молодь не мала реального впливу на прийняття рішень, а її представництво у виборних органах держави було формальним. Це призвело до пасивності та відсутності реальної участі молоді у політичному житті.

Зважаючи на те, що становлення громадянського суспільства неможливе без демократичних перетворень та розбудови інститутів громадянського суспільства, важливо формувати у громадянській свідомості переконаність у необхідності створення відповідного суспільного ладу, виховувати в людей почуття відповідальності за свою країну та готовності брати активну участь у побудові громадянського суспільства. Для цього необхідно, щоб держава, політичні партії та громадськість доклали максимум зусиль, щоб забезпечити розуміння необхідності розбудови громадянського суспільства всім населенням, а особливо молоддю. Молоде покоління займає важливе місце у сучасному та майбутньому розвитку країни, але важливо мати на увазі, що йдеться не про формальну участь молоді у суспільних процесах, а про реальну наявність у молодих людей повноважень.

У цьому контексті, важливим фактором є якість та характер партнерства між молоддю та державними органами, які відповідають за створення та впровадження програм та ініціатив для молоді.

Міжнародні документи містять визначення поняття "участь молоді", яке має відмінності від того, яке використовується у нормативно-правових актах щодо державного управління в Україні. Термін "залучення молоді" часто використовується як синонім для "участі молоді" в нормативно-правових актах на різних рівнях управління. Наприклад, преамбула до президентських указів "Про Національну раду з питань молодіжної політики" від 03.12.1995 р., № 1129/95, "Про проведення у 2009 році в Україні Року молоді" від 03.07.2008 р., № 616/2008, "Про Національну раду з питань становлення та розвитку молоді" від 12.11.2009 р., № 924/2009 тощо. Термін "залучення молоді" також широко використовується в сучасних нормативно-правових актах на центральному та місцевому рівнях, як, наприклад, у Постанові Кабінету Міністрів України "Про утворення Молодіжної ради" від 20 червня 2012 р., № 673, Концепції Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2016-2024 роки.

У 1975 році, Національна комісія з ресурсів для молоді в США дала визначення поняття "youth participation" як залучення молоді до відповідальних та складних дій, які відповідають їх справжнім потребам та можливостям, включаючи планування та прийняття рішень та зачіпаючи інші сфери їхньої діяльності та впливаючи на інші цільові групи. У 1995 році, канадська Асоціація психічного здоров'я визначила активну участь молоді як визнання та виховання сили, інтересів та здібностей молодих людей шляхом надання реальної можливості для них брати участь у прийнятті рішень, які зачіпають їхні інтереси на індивідуальному та системному рівнях. У 1997 році, Рада Європи ухвалила Рекомендацію № R (97) 3 про участь молоді у розбудові майбутнього громадянського суспільства, яка закликала уряди держав-членів Ради до розвитку співробітництва між молодіжними організаціями та органами влади на різних рівнях, до заохочення молодих людей до участі у добродійній суспільній службі та до сприяння співпраці між молодими людьми та місцевими та загальнодержавними молодіжними структурами в рамках діючих європейських програм. Крім того, позначення "участь молоді" використовується деякими міжнародними організаціями, такими як ЮНІСЕФ та Фонд народонаселення ООН [2, с.10–11]

За поглядом Є. Бородини та І. Хохича, слід використовувати поняття "забезпечення активності та участі молоді", що означає свідому та спрямовану на конкретні цілі діяльність молодих людей або їх груп, що впливають на життя окремих людей або життєдіяльність всього суспільства. Ця діяльність повинна бути спрямована на створення високоякісних умов, соціалізацію та формування соціальних якостей, ініціативність у розробці та залученні до відповідальних процесів у державному управлінні та громадянському суспільстві. [3, с. 27]

Згідно з результатами Європейського соціального дослідження, в країнах з віковою демократією зацікавленість громадян у політиці є стійкою, мало змінюється з часом та залишається на відносно високому рівні. У

країнах, які переживають трансформацію політичної системи, інтерес громадян до політики менший, ніж у старих розвинених демократіях. Населення майже всіх колишніх соціалістичних країн Східної Європи, які брали участь у дослідженні (Болгарія, Естонія, Польща, Латвія, Угорщина, Румунія, Росія, Україна), виявило інтерес до політики, проте цей інтерес значно нижчий, ніж у країнах континентальної Європи. Рівень зацікавленості до політики в Україні не відрізняється значно від країн з розвинутою демократією, хоча його рівень знижується. [4, с. 145]

Молодь може брати участь у політиці на різних рівнях, включаючи інституціональний рівень, і проявляти активність у діяльності державних та муніципальних організацій, політичних партіях та інших громадських об'єднаннях, що може бути корисною можливістю для вирішення найважливіших питань життєдіяльності держави та суспільства без застосування радикальних методів. [5]

Участь громадян у громадських об'єднаннях, включаючи політичні партії, може бути розглянута як форма безпосередньої участі в управлінні державними справами. Молодь, що орієнтується на участь у політичних партіях, може виявляти не тільки бажання брати активну участь у політичному житті країни, але і прагматичні мотивації, такі як швидкий кар'єрний ріст та вирішення матеріальних проблем, які пов'язані з бізнесом та іншими сферами діяльності. [6]

Молодь може збільшити свій інтерес до політики та стати активнішою у післяреволюційні періоди, використовуючи членство в політичних партіях як інструмент для впливу на суспільні процеси на інституціональному рівні. Участь в різних суспільно-політичних рухах, партіях, правозахисних організаціях, ініціативних групах тиску та громадських експертних радає найбільш ефективним способом для виявлення суспільно-політичної активності. Дослідження "Молодь України-2020", яке було замовлене Міністерством молоді та спорту України та підтримане фінансово

установами ООН, показало зростання участі молоді у політичній діяльності, де 4% опитаної молоді віком від 14 до 35 років брали участь у діяльності політичних партій за останні 12 місяців. [4]

41% з представників української молоді стежать за головними політичними подіями, тоді як їхні ровесники в 23% випадків постійно слідкують за політичним життям в Україні. У 21% представників молоді цікавість до політики проявляється рідко, а в 12% випадків взагалі відсутня. Розподіл відповідей на запитання "Якою мірою ви цікавитесь політичними процесами, що відбуваються в Україні?" такий:

- 41% не мають вільного часу для громадської діяльності;
- 30% не мають інформації про організації, членом яких можна стати;
- 24% не бажають бути використаними недобросовісними політичними лідерами;
- 17% не вірять, що об'єднання громадян можуть призвести до позитивних результатів;
- 14% не бачать сенсу в діяльності тих громадських об'єднань, які вони знають;
- 41% бояться, що як член громадського об'єднання можуть мати проблеми з владою. [4, с.60]

Оцінюючи результати проведених досліджень, можна зазначити, що молодь свідомо про необхідність та важливість участі в суспільних процесах, які відбуваються в країні. Проте, вони не бачать в існуючих політичних партіях та громадських організаціях реальної сили, яка відображає їх інтереси. Наявність молодих людей серед народних обранців не є гарантією врахування їхніх інтересів, як підтверджує віковий склад Верховної Ради України, де з 423 народних депутатів останнього скликання тільки 2 молодші за 27 років, а 42 - від 28 до 34 років.

Згідно з проведеними дослідженнями, протягом багатьох років в Україні обговорювалась ідея створення Молодіжного парламенту, але вона не знайшла реального втілення. Інші країни, такі як Великобританія та Німеччина, мають свої молодіжні парламенти, які мають реальні повноваження та ефективно працюють. Європейський молодіжний парламент, який активно діє з 1987 року, сприяє розвитку політично обізнаних та відповідальних громадян серед молоді, включає їх у європейське політичне життя та пропагує міжкультурне розуміння.

1.2. Різновиди механізмів залучення молоді до політичного життя

Сучасне суспільство вважає молодь стратегічним ресурсом. Молоді люди стають об'єктом та суб'єктом суспільно-політичних процесів, які призводять до змін. Генеральна Асамблея ООН зазначає, що молодь є ключовим людським ресурсом для розвитку та головними творцями соціальних змін, економічного прогресу та технічних інновацій. [7] Зазвичай молодь досліджують як специфічну соціальну групу, яка відрізняється своїми соціально-психологічними особливостями, соціально-політичними інтересами, властивостями та мотивацією для політичної поведінки.

Найповніше форми політичної участі описані американськими вченими С. Вербою та Н. Найманом. Ними виокремлено 12 форм законної, "конвенціональної" політичної участі [8]. За участі вищевказаних авторів та інших учених було проведено масштабне емпіричне дослідження політичної участі. Результати досліджень опубліковано в книзі "Participation and Political Equality: A Seven Nation Comparison" [9]. На підставі матеріалів досліджень по семи країн світу, автори визначили вплив системи стратифікації на рівень політичної участі населення. Виокремили критерії політичної участі на основі диференціації між особистою та інституційною, та "легкою" (просто участь у виборах) і "важкою" (маніфестаційною) участю. Суть розмежувань полягає в тому, що громадянин може брати участь у політиці заради відстоювання

своїх особистих інтересів, які він виробив. Але громадянин, який бере участь у політиці в рамках інституційного поля, наприклад, як член тієї чи іншої політичної партії, значною мірою обмежений рамками, які накладаються цим інститутом. Таким чином, весь процес політичної участі опосередкований взаємодією між громадянами та інститутами.

Фокус дослідників у той період був спрямований саме на протестні форми політичного активізму. Дослідники почали ділити форми політичної активності на "традиційні" (такі як голосування, участь у діяльності політичних партій тощо) і "нетрадиційні" (масові мітинги, антивоєнні демонстрації тощо), що відповідало суспільно-політичній ситуації, яка склалася на той період [10]

Таким чином, автори заклали підвалини для сучасного дослідження політичного активізму та політичної участі громадян і молоді зокрема. Після короткого екскурсу в історію питання про політичну участь перейдемо до сучасних досліджень у сфері політичної участі молоді.

Багато відомих зарубіжних і вітчизняних вчених займалися вивченням молоді як окремої групи. Серед них можна назвати В. Волкову, І. Ільїнського, І. Кону, В. Лісовського, Н. Победу, Н. Блінову, В. Рябіку та інших. У своїх дослідженнях вони аналізують становище молоді в соціальній структурі суспільства та висвітлюють особливості субкультури цієї групи. [11]

Молодь представляє собою відносно однорідну, але диференційовану спільноту, яка включає групи людей різного віку та соціального статусу, починаючи від підлітків (15-17 років) та молодших дорослих (18-19 років) та закінчуючи людьми з більшим життєвим досвідом віком 30-34 роки. Молодь неоднорідна демографічно і включає багато субкультурних груп, які можна виділити за "номенклатурою" молодіжних субкультур загалом та залежно від різних факторів, таких як профіль навчання, ВНЗ, місце проживання тощо. [12, с. 67]

Один зі способів аналізу політичної участі полягає у роботі з проблемами соціалізації української молоді. При дослідженні цього процесу слід використовувати наукові дослідження щодо місця та ролі молоді у суспільному прогресі, спадкоємності поколінь та культурної ролі у вихованні й формуванні молодого покоління. [13, с. 337]

При дослідженні механізмів політичної соціалізації та її основних інститутів вчені-науковці зосереджуються на проблемі політичної участі. Важливо аналізувати вплив публічної влади на внутрішній світ людини в процесі політичної соціалізації молоді. Крім того, досліджуються різні аспекти розвитку політичної культури молоді та фактори, що впливають на процес політичної соціалізації молоді, такі як життєві перспективи молодих людей. Процес політичної соціалізації молоді є непостійним та незалежним і сам по собі впливає на політичні процеси. [14, с. 44]

Л. Сокурянська вказує, що в сучасному світі процес соціалізації перетворюється з суб'єкт-об'єктних на суб'єкт-суб'єктні відносини, що сприяє розвитку соціальної суб'єктності індивіда. Сучасна людина значно більше самостійно створює себе та самоконструюється. Форма та зміст соціалізації суттєво відрізняються від класичного типу та змінюються на користь самодіяльності суб'єкта, що соціалізується. Рефлексивна індивідуалізація життєвого проекту особистості є однією з альтернативних форм соціалізації. [15, с. 57]

Одним з основних об'єктів досліджень соціологів та політологів в електоральній поведінці є класичний зразок, що базується на соціологічному дослідженні та аналізі поведінки виборців, з урахуванням соціальної диференціації. Цей напрямок акцентує увагу на груповій основі голосування та формування політичних уподобань. Інша модель, яка називається соціально-психологічною, зосереджується на взаємодії інститутів політичного представництва та політичних орієнтацій. Розвиток електоральної поведінки характеризується раціоналізацією формування

політичних орієнтацій та з'явленням нової категорії виборців, які мають постійну мобільність та змінюють свої політичні уподобання, і їхня участь в електоральних процедурах визначається позицією споживача.

Дослідження, проведене групою авторів (Л. Барбоза, Ф. Портільо, Дж. Вілкінсон і В. Дубеукс), зосереджене на з'ясуванні впливу доходів та освіти на рівень політичного активізму. Вчені встановили, що існує прямий зв'язок між матеріальними доходами, віком, рівнем освіти та ступенем політичної участі. У своєму дослідженні вони показали, що чим вищий рівень матеріальних доходів, освіти та віку, тим вищий рівень політичної участі [16]

Дослідження показали, що на рівень політичного активізму можуть впливати не лише етнічні відмінності, а й релігійні та гендерні. Наприклад, релігійна молодь виявилася більш політично активною, ніж нерелігійна, і це було помітно у різних суспільствах. Щодо гендерних відмінностей, то їх вплив може змінюватися в залежності від етнічної групи. Науковці зафіксували, що родина та батьки мають більший вплив на жінок, ніж на чоловіків. Також виявлено, що чоловіки частіше займаються політичною активністю, тоді як жінки виявляють перевагу громадянській активності. [17] [47]

До нових форм політичного активізму серед молоді можна віднести політичний онлайн-активізм. Дослідження показують, що онлайн-технології відіграють дедалі більшу роль у посиленні ролі молоді в політиці; найважливішу роль відіграють різноманітні інтернет-майданчики [18] Якщо раніше Інтернет розглядався як незначна частина політичного процесу, то завдяки молоді тепер інтернет-активізм у політичній сфері може розглядатися як одна з форм політичної діяльності.

Новою формою політичного активізму є відео-блогінг. Науковці зазначають, що Інтернет став майданчиком для реалізації нових форм політичної діяльності [19] Однак Інтернет сам по собі ще нічого не дає. Він

дає лише інструменти, вміло використовуючи які можна впливати на політику в країні та світі.

Дослідження "New media as a tool for civic learning" [20] спрямоване на вивчення ролі нових медіа (соціальні мережі, блоги тощо) у вихованні громадян і регулюванні громадянського та політичного активізму. Описано можливості та загрози впровадження нових медіа у сферу освіти.

Передбачається, що школа обмежує можливості молодшої людини в прояві своєї політичної та громадянської позиції. І розв'язати цю проблему можливо з впровадженням нових медіатехнологій у сферу освіти, щоб розширити спектр можливостей молодшої людини.

Отже, можна зробити такі висновки: вивчення політичної активності здійснювалося з точки зору оцінки впливу таких важливих чинників, як гендерна та етнічна приналежність, рівень освіти, доходів і статус на ринку праці. Дослідниками порушено питання впливу макросоціальних процесів і явищ на рівень політичної активності.

Необхідно розширити цю галузь знання, включивши до неї аналіз впливу культурного, адміністративного, соціального та інших видів капіталу на рівень політичної активності стосовно українського суспільства.

2. Особливості молоді як актора політичного процесу

2.1. Історія участі молоді в політичних процесах в Україні та в світі

На даному етапі дослідження варто розглянути декілька історичних етапів молодіжних протестів, які є специфічними саме для цієї соціальної групи зі своєю ресурсною базою руху - фінансове спонсорвання, неформальних лідерів молодіжних рухів, які не могли об'єднатися через постійні розбіжності між собою. Важливо розглянути ці протести через їхню обмеженість лише молоддю: студентів та молодих робітників.

При вивченні участі молоді в суспільно-політичних рухах необхідно звертати увагу на протестне поле. Молодіжні протестні рухи, хоча й мають необхідний імпульс для боротьби за громадянські та політичні права, є відносно новою і недосконалою формою вираження цієї боротьби. Відсутність чіткої політичної програми, різноманітність мотивів учасників і відсутність розуміння того, як ефективно використати успіх протестних акцій, свідчать про недостатню зрілість подібних політичних ініціатив. Перспективи таких соціальних практик можуть як погіршити кризу в суспільстві, так і сприяти суспільній консолідації за умови залучення інших соціальних груп до протесту. Вивчення досвіду протестних рухів молоді показує, що привласнення певній віковій групі населення ролі революціонерів створює певний розрив, який заважає досягненню консенсусу між різними поколіннями.

Травневі події у Франції, 1968.[21] У 1960-ті роки стався сплеск соціальних виступів, а 1968 року відбулися найвідоміші студентські протести у Франції, які багато істориків вважають переломним моментом в історії. Цей час був відзначений економічним зростанням і збільшенням кількості молодих людей з вищою освітою, але також був пов'язаний зі страйками, політичними конфліктами, війною у В'єтнамі та невдоволенням влади і її політикою. Ці протести були мотивовані як економічними, так і політичними чинниками, а також зростанням популярності радикальних лівих ідей.

Протести у Франції почалися через плановану реформу вищої освіти, яка обмежувала свободи студентів. Початок травневих подій стався з протестів студентів у Паризькому університеті в Нантері, які обурювалися новими правилами адміністрації, зокрема роздільним проживанням студентів різної статі в гуртожитках. Пізніше до них приєдналися студенти Сьорбони та інших вишів. Урядові сили розганяли протести за допомогою сльозогінного газу і кийків, але це не зупинило виступи, і багато французів висловили свою солідарність з учнями. До протестів приєдналися профспілки та робітники, які почали стихійний страйк.

Автомобілі горіли на вулицях міста, Молотовими коктейлями кидали в поліцію. До 10 мільйонів людей із 50-мільйонного населення Франції брали участь у травневих протестах. Робітники і студенти вимагали прав і свобод, а також відставки де Голля і зміни влади. Протести спричинили скасування Каннського кінофестивалю. У відповідь на протести, 30 травня де Голль оголосив про проведення дострокових парламентських виборів. На них перемогли прихильники президента, і протестні акції поступово вщухли. Новим президентом Франції став Жорж Помпідю.

Події 1968 року вважаються одними з найважливіших подій століття і залишили незгладимий слід у культурі. Травневі протести надихнули багатьох кінорежисерів, і досі про них знімають фільми. Унаслідок протестів у країні змінився курс розвитку, прийшли нові політичні сили, було засновано Соціалістичну партію, а зараз Францію править Емманюель Макрон, колишній член цієї партії та засновник соціал-ліберальної партії "Вперед, Республіко!".

Битва Валле Джулія, Італія, 1968. [22] У цьому році в Італії відбулися протести, викликані невдоволенням влади і запланованою реформою університетської освіти. На відміну від студентських виступів в інших європейських країнах, в Італії в них узяли участь не тільки ліві, а й праві радикали, як-от організації FUAN, "Каравела" і "Національний авангард". Ці

протести почалися за три місяці до французьких, у лютому, коли студенти Римського університету захопили кілька факультетів і утримували будівлі майже місяць, до того як поліція почала штурм. Рух поширився на інші міста Італії.

Кульмінацією протестів стала "Битва Валле Джулія", що сталася 1 березня. Поліція і близько 4000 студентів вступили в запеклі сутички на площі перед факультетом архітектури у Валле Джулія. Студенти кидали в поліцію каміння і пляшки з горючою сумішшю, у відповідь на що поліцейські використовували кийки. Незважаючи на дії поліції, протестувальники знову захопили кілька будівель університету. Близько 500 студентів і 150 поліцейських постраждали під час сутичок.

Влада і партії засудили дії студентів, і громадська думка була проти них. Проте в лавах самих протестувальників стався розкол: 16 березня комуністи і неофашисти брали участь у масовій бійці в Римі. 1969 року до протестів долучилися фабричні робітники, а влітку в спільних маршах брали участь сотні тисяч людей, які вимагали поліпшення умов праці та демократичних свобод і скандували антикапіталістичні гасла.

Перед "свинцевими сімдесятими" в Італії сталися насильницькі дії студентів - це десятиліття вуличного насильства та терористичних атак, що розпочалося з вибуху бомби в Міланському банку 1969 року.

"Бійня в Кентському університеті", 1970. [23]США, як і Франція, у 1960-ті переживала економічний і демографічний бум. Але молодь, яка часто жила набагато краще, ніж їхні батьки, незатишно почувалася в консервативному повоєнному суспільстві, головною цінністю в якому вважалася стабільність.

Події в Колумбійському університеті в Нью-Йорку відбулися в революційному 1968 році майже одночасно з французькими. У 1967 році студенти виявили, що Колумбійський університет співпрацює з

дослідницьким центром при Міноборони - Інститутом оборонного аналізу (IDA), причетним до непопулярної в прогресивних колах війни у В'єтнамі. Іншою причиною стали плани адміністрації університету побудувати спортзал для студентів на території парку в сусідньому Гарлемі.

Протести на території університету (у них брали участь, зокрема, й активісти з "нових лівих" - організації "Студенти за демократичне суспільство", SDS) почалися в березні. Наприкінці квітня активісти захопили одну з будівель університету - Гамільтон-хол, у якому розташовані аудиторії та офіси адміністрації. Протестувальники не забули зробити фото в кабінеті ректора: один із них сидів за його столом у темних окулярах і з сигарою. Наприкінці місяця адміністрація університету після невдалих переговорів пустила на свою територію поліцію, яка взяла штурмом будівлі, було заарештовано понад 700 осіб. Протести і захоплення корпусів повторилися і в травні - і знову були придушені поліцією, цього разу було заарештовано понад 150 осіб.

Протести закінчилися тим, що було досягнуто обох цілей студентів - від планів будівництва спортзалу в Гарлемі, як і від співпраці з IDA, керівництво університету відмовилося. Крім того, виступи показали адміністрації Колумбійського університету та інших вишів, що ті живуть не в безпovітряному просторі та мають прислухатися до думки учнів.

Події в Колумбійському університеті були не єдиними студентськими протестами у США в 1960-ті. У це ж десятиліття масштабні акції відбулися в каліфорнійському Берклі, їхні учасники вимагали прав для темношкірих, а також виступали проти війни у В'єтнамі: молодим людям загрожувала і можливість призову. Ще 1964 року 1500 студентів захопили одну з університетських будівель. А 1965 року провели в Окленді антивоєнний марш на 10 000 осіб - одну з перших великих акцій проти війни у В'єтнамі.

Як і в інших країнах, у США студенти були важливою частиною протестів і активно виступали за демократичні зміни в країні та проти війни у В'єтнамі (вона закінчилася лише 1975 року).

"Події 4 червня" в Китаї, 1989 рік [24]. Свій Кент-стейт, щоправда набагато масовіший, був і в Китаї: 15 квітня 1989 року протестувальники, серед яких було багато студентів, зайняли пекінську площу Тяньаньмень. Студенти вимагали розширення політичних та економічних свобод (за деякими оцінками, саме їх насамперед - активнішого впровадження елементів ринкової економіки та прискорення економічних реформ), а також виступали проти корупції (головне гасло звучало як "Геть продажних чинуш!"), а також виступали проти корупції (головне гасло звучало як "Геть продажних чинуш!"). Раптова смерть колишнього генерального секретаря країни Ху Яобана дала студентам формальний привід для масових зібрань.

Студенти Пекінського університету та Університету Цінхуа і робітники розбили на площі поруч із Пам'ятником народним героям наметовий табір і оголосили безстроковий страйк. 27 квітня студенти пекінських університетів (в акції, за різними підрахунками, взяли участь до 100 000 осіб) пройшли маршем вулицями міста до площі. До 13 травня, за два дні до візиту в Китай Михайла Горбачова, студенти оголосили голодування для привернення уваги. На площі до цього моменту зібралось понад 300 000 осіб. Протести проходили вже не тільки в Пекіні, а й в інших містах Китаю.

20 травня в Пекіні запровадили воєнний стан, у столицю направили війська (загалом у місто прибуло 250 000 військових). 3 червня на штурм площі були спрямовані неозброєні військові, однак узяти її їм не вдалося: студенти чинили опір, на вулицях міста почалися сутички. Того ж дня в місто увійшли танки і бронетранспортери, які демонстранти закидали камінням і коктейлями Молотова.

4 червня присутнім на площі Тяньаньмень через гучномовці повідомили, що "вживуть будь-яких заходів", щоб воєнний стан

дотримувався. Солдати, які захищали площу, відкрили вогонь по протестувальниках - за офіційними даними, загинула 241 людина, за неофіційними - від 400 до кількох тисяч осіб.

Учасників протестів було визнано злочинцями, багато лідерів активістів втекли за кордон. Криваве придушення акції засудили інші країни, у самому Китаї протести стали причиною зміни курсу влади - лібералізація суспільства, розпочата в 1980-х, була згорнута. Після подій на площі Тяньаньмень почалися чистки в партії: ще в травні 1989 року генсек Чжао Цзян, який виступав проти запровадження воєнного стану, був знятий з посади і відправлений під домашній арешт, відставка чекала і на його прихильників. Новим генсеком призначили мера Шанхаю Цзян Цземін, послаблення контролю за внутрішньою політикою почнеться тільки 1992 року.

Молодіжна політична активність також мала великий вплив на історію незалежності України. У жовтні 1990 року громадянська непокоря проникла кожен куток країни і заклала традиції проведення демократичних акцій протесту, які згодом знайшли вираз у Помаранчевій революції та Революції Гідності.

Революція на граніті, що відбулася у період з 2 по 17 жовтня 1990 року, стала вирішальним моментом для незалежності України, оскільки молоде покоління вже на початку 90-х років продемонструвало свою мету і змогло захистити своє право на життя у вільній демократичній державі. Молодіжний ентузіазм, поєднаний з чіткою та продуманою організацією протестів, забезпечив великий політичний потенціал українського молодіжного руху, який домігся визнання з боку тодішніх компартійних можновладців та опозиційних діячів. Революція на граніті відкрила шлях до демократизації українського суспільства як перший успішний ненасильницький політичний протест проти чинної комуністичної влади в УРСР.

Очевидно, що насильницьке побиття протестуючих студентів в ніч з 29 на 30 листопада 2013 року призвело до несподіваного спалаху революційної енергії серед протестувальників. Цей час став вирішальним у вияві революційного піднесення. Завдяки активній участі в акціях протесту, українська молодь, переважно студенти, стали основним «паливом» Революції Гідності. Фактично вони виступили проти недостатньої політики, яка відрізнялась не лише за назвою та формою, але й за змістом. [25]

Протести молоді у 20-му столітті відображають різні соціально-політичні та економічні проблеми, з якими зіткнулися молоді люди в різних країнах світу.

Протести за громадянські права в США в 1960-х роках, які були спрямовані на боротьбу з расовою дискримінацією і сегрегацією чорношкірих американців. Протести студентів у Франції 1968 року, які були викликані незадоволеністю молоді наявними політичними структурами і вимагали більш радикальних соціальних змін. Протести молоді проти війни у В'єтнамі у США, Великій Британії та інших країнах у 1960-х і 1970-х роках, які були спрямовані на зупинення війни та протест проти участі країни в ній. Протести молоді в Китаї 1989 року, які були спрямовані на вимогу демократичних реформ і призвели до кривавого придушення владою.

Загальна тенденція, яку можна виокремити з цих протестів, полягає в тому, що молодь у різних країнах світу виходила на вулиці, щоб висловити своє незадоволення існуючим політичним і соціальним порядком і вимагати змін, властиве молодіжній культурі та сутності духу студентства й молодості.

2.2. Особливості молодіжної політичної культури

Культура слово, яке має латинське походження від "культивувати" або "обробляти", що спочатку вживалося в значенні "мистецтво землеробства" до XVIII століття. Пізніше це слово стали відносити до людей, що відрізнялися

витонченими манерами, начитаністю, музикальністю та іншими подібними рисами. У повсякденному використанні, на рівні масової свідомості, "культура" і досі асоціюється з добрим вихованням, відвідуванням театрів і музеїв, художньою ерудицією. Однак, сучасне наукове визначення культури значно ширше. Зараз культуру розуміють як переконання, цінності та виразні засоби, що є загальними для певної групи людей та служать для упорядкування досвіду та регулювання поведінки її членів. [26, С. 32]

Політична культура - це складова загальної культури, яка включає історичний досвід, пам'ять про соціальні та політичні події, політичні цінності, орієнтації та навички, що мають безпосередній вплив на політичну поведінку. Політолог Х. Файнер вніс поняття політичної культури до наукового обігу в 1956 році. [27]

Молодіжна політична культура є однією з складових політичної культури суспільства. Молодь віком від 14 до 35 років є соціально-віковою групою населення, що на одній стороні здійснює вплив різних факторів на формування своєї особистості, а на іншій стороні їх цінності залишаються гнучкими і вразливими до впливу з зовнішнього середовища. Хоча молодь є сформованими особистостями, їх життєвий досвід все ще досить обмежений, і їх уявлення про морально-етичні цінності часто не є остаточними. Молодь не досягла повної економічної активності та самостійності, яка характерна для дорослих. Психологічно молодь відноситься до світу дорослих, а соціологічно - до світу отрочтва.

Молодь, як феномен і соціологічна категорія, була створена індустріальним суспільством. Ця соціальна група характеризується психологічною зрілістю, але недостатньою участю в інститутах дорослих. Відчуття невизначеності соціальної ролі та власного соціального статусу породжує свою культуру та субкультуру.

Виникає питання, чи обмежена молодіжна культура якимись часовими рамками, або ж це поняття є універсальним для всіх поколінь. Іншими

словами, чи існують незмінні риси молодіжної культури через її належність до певної соціально-вікової групи, або кожне нове покоління приносить свою власну культуру, що є дзеркалом їхнього часу та покоління?

Відповідь на ці питання не є однозначною. З одного боку, молодіжна культура відображає культуру суспільства, з його цінностями, поглядами на світ, соціокультурними настановами. З іншого боку, молодіжна культура може бути в опозиції до загальноприйнятих позицій через генераційні особливості. Такі елементи контркультури можуть бути присутні в змісті культури покоління в цілому. [28]

Відповідаючи на ці питання, необхідно акцентувати увагу на особливостях молодіжної культури, яку слід розглядати в кількох аспектах, щоб з'ясувати рівень та спрямованість культурної самореалізації молодої людини, яка є важливою складовою культурної діяльності. Згідно з думкою В. Я. Суртаєва, стан молодіжної культури обумовлений системною кризою, яка спричинила зміну соціальних орієнтирів та переоцінку традиційних цінностей внаслідок перехідного періоду від СРСР до ринкової економіки. Конкуренція між радянськими, національними та "західними" цінностями призвела до соціальної анемії та фрустрації населення, що вплинуло на ціннісний світ молоді та призвело до хаотичного пошуку свого шляху в нових соціально-економічних умовах. Специфічний характер культурної самореалізації молодої людини полягає в орієнтації на прискорене статусне просування та прогресуючу соціальну адаптованість. [29]

Аналіз культурних норм, що формуються серед молодих людей у нових політичних умовах, є унікальною можливістю дослідження політичної культури. У літературі субкультура розглядається як збірність політичних орієнтацій, які відрізняються від домінуючих орієнтацій у суспільстві. Різні соціально-демографічні та професійні групи, такі як молодь, жінки, інтелігенція, творча еліта, службовці державного апарату, сільська, міська, етнічна субкультура мають свої особливості політичної культури, які

визначаються їхнім положенням у соціальній і економічній структурі суспільства, а також іншими особливостями, такими як етнічні, расові, релігійні, освітні, статеві і вікові розбіжності. Однак, в результаті недбалої молодіжної політики держави в останні роки відбулося відторгнення молодого покоління від культурно-історичних цінностей, які були важливі для старшого покоління.

Більшість молодих людей віддає перевагу участі в неполітичних організаціях, основна форма яких - так звані "тусовки", що формуються на основі спільних інтересів, наприклад, спорту, музики тощо. Однак, такі організації сприяють формуванню установок на пасивне споживання освіти, культури та праці, замість на творчу самореалізацію. Ціннісні та ідейні орієнтації молоді значною мірою визначаються системною кризою, яка існує в даний момент. [30]

Молодим людям сьогодення надається можливість вільно тлумачити соціальну дійсність та обирати шляхи дій, стиль життя, який відповідає соціальним змінам. У політичній сфері молодь може допомогти підтримати новий політичний курс, сприйняти західні демократичні цінності з урахуванням власних традицій та бути не тільки об'єктом, але й активним суб'єктом молодіжної політики. Таким чином, виникає запитання про те, наскільки стан політичної культури сучасної української молоді відповідає вимогам, які перед нею стоять у політичній галузі в найближчому майбутньому. [31]

Молоді люди більш зацікавлені у вступі до політичних та громадських організацій, які можуть допомогти їм захистити свої законні інтереси, вирішити соціальні проблеми та організувати дозвілля. Профспілкові студентські організації є яскравим прикладом таких організацій, які не обмежуються лише соціальним захистом. Наприклад, студентська профспілка організовує спортивні змагання, ігри, вечори на факультеті та багато іншого. У нашій області є безліч молодіжних громадських організацій,

які виникли на базі клубів за інтересами, особливо спортивних. Проте, деяка частина нашого населення все ще відчуває себе безсилою та віддаляється від участі в громадському житті через втручання держави в особисте життя та контроль за громадськістю. Це створює недостатню політико-правову культуру серед людей.

Доволі пізно виявилось, що молодь також може бути працездатною. Тільки у другій половині 90-х років політичні партії та об'єднання зрозуміли цю істину і почали створювати молодіжні осередки, відділи і незалежні організації з розгалуженою структурою та філіями в регіонах. [31].

Під час ранніх етапів поставоритарного розвитку пострадянської держави, довіряли їй "в авансі". Перевага надавалась "колективним" стимулам в політико-культурних цінностях. Однак, надана довіра не була виправдана, оскільки нова політико-інституціональна система не стала ефективною. Обмеження "колективних" стимулів вже вичерпано, а "селективні" стимули не були реалізовані. [31].

Молоде покоління не має такої самої лояльності до політики та інституцій, яку мали їхні старші колеги, що призвело до низької лояльності до існуючої системи. Більшість молодих людей є політично пасивними, і ті, хто беруть участь, найчастіше використовують конвенційні методи політичної участі, такі як голосування. Однак існують молоді люди, які схильні до активної участі, але вони більш нахильні до не конвенційних методів, вважаючи, що вони можуть бути ефективнішими. Недовіра до системи призводить до зниження бажання молоді підтримати її на виборах та до використання не конвенційних методів. Молодь не вважає, що їх особисте благополуччя пов'язано з політичними подіями в країні. Цінності молоді не відображають базових норм демократичної політичної культури. Колективні стимули не працюють, а селективні не застосовуються. Тому, можна сказати, що пострадянська політична культура не збігається зі зразком "громадянської" культури. Громадянська культура може бути результатом

успішної демократизації, а не передумовою. Видимі форми політичної поведінки не завжди є індикаторами політичної культури, оскільки важливішим є її ціннісний зміст. Молодь має ліберальні політичні цінності, тому, якщо нова політична система буде ефективною, поведінка молодого покоління може наблизитися до демократичних зразків.

Тому специфіка сучасної української молоді проявляється через їх:

- соціальну та економічну активність і мобільність, що призводить до необхідності в постійному пошуку нових форм та видів діяльності, самостійності та набуття власного досвіду; [32, с. 173];

- бажання вчитися, набувати професії та кваліфікації, яке надає можливості впевнено почуватися в житті, саморозвиватися та самореалізовуватися; [32, с. 173]

- переважання принципу «покладання на власні сили», формування установок на індивідуальні схеми виживання та розв'язання власних питань;

- суб'єктивну розмитість та невизначеність орієнтирів і ідеалів молодих людей; [33]

- зростання національної самосвідомості та усвідомлення власної гідності, що сприяє засвоєнню загальнолюдських цінностей (свобода, соціальна справедливість, загальний добробут тощо). [34, с. 280]

Молодь досить чітко реагує на світові події, але з меншим інтересом ставиться до державних проблем. Однією з можливих причин цього явища є недостатність інформації. Засоби масової інформації завжди відігравали важливу роль в політичній соціалізації людини, і дефіцит інформації особливо гостро відчувається у сільській місцевості, де жителі не мають достатньо об'єктивної інформації про події в державі, особливо через недоступність незалежних засобів масової інформації. Основними каналами отримання інформації для молоді є Інтернет та месенджери, наприклад, як Telegram. [35]

Проте, молодь отримує інформацію про політичні події разом з іншими новинами в фоновому режимі, і список джерел інформації свідчить про віртуальний характер присутності політики в житті молодих людей. Не згадується про безпосередні контакти з представниками політичних сил, таких як участь в зборах, мітингах або особисті бесіди з політиками. Проте, слід враховувати, що молодь дещо більше довіряє ЗМІ через свої вікові особливості та недостатність життєвого досвіду.

2.3. Джерела мотивації молоді, для покращення її участі в політичних процесах

Україна часто асоціює громадянську активність з людьми, які завжди протестують і незадоволені. Проте, це стереотип викликаний тим, що активні громадяни виділяються з толпи і часто висловлюють свої погляди. У порівнянні з іншими країнами, українське суспільство менш активне в прийнятті громадянської позиції та дій. Це призводить до того, що активні громадяни не завжди зрозумілі або негативно сприймаються більшістю, яка пріоритетно ставить спокій. Однак саме активні громадяни часто стають ініціаторами змін і прогресу в різних сферах життя суспільства.

За результатами національного опитування про громадське залучення, яке було проведено в січні 2020 року, від 61% до 79% українців (включаючи дорослих) відзначили, що не беруть участі і не мають інтересу до участі в громадських активностях на місцевому та регіональному рівнях. Для громадських організацій ключовим завданням стане підтримка і залучення молоді в період їх переходу з підлітків до молодих дорослих. У звіті ООН розглядаються важливі висновки щодо відносин між молоддю та громадськими організаціями. [36]

Наразі, рівень участі молоді в громадських організаціях залишається нижчим порівняно з неформальною участю в громадській діяльності, що можна пояснити, частково, відсутністю належної інформації. Згідно з

дповіддю "Стан молоді в Україні", близько третини молоді не знає про наявність молодіжних громадських організацій та їх діяльність в Україні. Крім того, державна молодіжна політика не має єдиної та комплексної стратегії залучення молоді до громадського та політичного життя. Процес виявлення проблем серед молоді є тимчасовим та залежним від міжнародної технічної допомоги. Кілька факторів, таких як брак часу, відчуття, що їх зусилля не матимуть значення та недостатність знань, стримували молодь від більшого зацікавлення у громадському житті.

На мою думку, вивчення питання про залученість молоді за допомогою різноманітних досліджень не відповідає сучасній реальності української державності. По-перше, більшість таких досліджень зосереджені на молоді, яка вже має досвід активізму в своєму регіоні або в країні загалом. По-друге, ці дослідження не враховують причин відсутності залученості молоді з тих категорій, які стверджують, що вони є пасивними щодо розвитку громадянського суспільства. По-третє, молодь в Україні охоплює різні регіони, міста та села, а також розмовляє різними мовами. Тому дослідження мають бути проведені пропорційно, щоб вивчити особливості різних категорій молоді в різних регіонах країни. У такий спосіб можна створити ефективні механізми для всіх категорій молоді, які будуть дієвими в усіх регіонах України та забезпечать їх можливість активної участі у розвитку громадянського суспільства.

Отже, аналізуючи теоретичні та практичні аспекти залучення молоді як ключового фактора розвитку країни, виділяємо три провідні проблеми на поточному етапі:

- Молодь не має достатньої мотивації залучуватися до розвитку громадянського суспільства та виявляє малу активність у практичній реалізації патріотичних ідей. Часто поняття "активна патріотичність" є лише словесним висловом, тому що при оцінці

дповіддю "Стан молоді в Україні", близько третини молоді не знає про наявність молодіжних громадських організацій та їх діяльність в Україні. Крім того, державна молодіжна політика не має єдиної та комплексної стратегії залучення молоді до громадського та політичного життя. Процес виявлення проблем серед молоді є тимчасовим та залежним від міжнародної технічної допомоги. Кілька факторів, таких як брак часу, відчуття, що їх зусилля не матимуть значення та недостатність знань, стримували молодь від більшого зацікавлення у громадському житті.

На мою думку, вивчення питання про залученість молоді за допомогою різноманітних досліджень не відповідає сучасній реальності української державності. По-перше, більшість таких досліджень зосереджені на молоді, яка вже має досвід активізму в своєму регіоні або в країні загалом. По-друге, ці дослідження не враховують причин відсутності залученості молоді з тих категорій, які стверджують, що вони є пасивними щодо розвитку громадянського суспільства. По-третє, молодь в Україні охоплює різні регіони, міста та села, а також розмовляє різними мовами. Тому дослідження мають бути проведені пропорційно, щоб вивчити особливості різних категорій молоді в різних регіонах країни. У такий спосіб можна створити ефективні механізми для всіх категорій молоді, які будуть дієвими в усіх регіонах України та забезпечать їх можливість активної участі у розвитку громадянського суспільства.

Отже, аналізуючи теоретичні та практичні аспекти залучення молоді як ключового фактора розвитку країни, виділяємо три провідні проблеми на поточному етапі:

- Молодь не має достатньої мотивації залучуватися до розвитку громадянського суспільства та виявляє малу активність у практичній реалізації патріотичних ідей. Часто поняття "активна патріотичність" є лише словесним висловом, тому що при оцінці

фактичної участі в громадських заходах, проектах та ініціативах, молодь виявляється малоактивною.

- Молодим поколінням не взаємодіє з органами влади через відсутність прозорості влади, її узурпацію та недостатню відкритість до молоді в управлінні країною. Такі дії не тільки породжують недовіру до влади та бажання не залучатися до діяльності цієї сфери, але і призводять до її незалученості, тому що влада часто ставить себе на рівні самодержавного пана, який вирішує все самостійно.
- Громадянська освіта є низькою, що приводить до двох основних проблем, які взаємопов'язані. Перша проблема полягає в тому, що молодь не має достатньої мотивації до громадянської діяльності. Друга проблема полягає в тому, що громадянська освіта дуже актуальна в сучасному світі.

Підкреслюючи провідні проблеми, які були названі вище, потрібно детальніше розглянути головні механізми, які можуть допомогти їх вирішити та стати каталізатором, що підтримає більшу кількість молоді стати активними учасниками та творцями громадянського життя в Україні. Для досягнення цієї мети пропонуємо наступні програмні завдання щодо залучення молоді до розбудови українського суспільства та створення умов для її громадянського зростання:

- Проведення освітніх заходів в молодіжному середовищі щодо державного будівництва, державного управління, державної служби, обов'язків посадовців в органах місцевого самоврядування, поняття громадянського суспільства та ролі молоді в розбудові правової та демократичної держави.
- Представлення яскравих прикладів активної громадянської позиції молоді в інших країнах світу, видатних постатей серед молоді, та відображення значення кожного активного кроку молоді у становленні фундаменту громадянськості.

- Удосконалення системи добору талановитих молодих людей до вищих навчальних закладів, які готують фахівців для служби в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування. Показ прикладу ефективних та активних фахівців державної служби, які дотримуються європейських стандартів та високих українських цінностей, замість того, щоб стати гвинтиком застарілої системи.
- Створити різноманітні активні форми навчальної діяльності, які будуть орієнтовані на основні законодавчі, економічні та адміністративні напрями. Яскравим прикладом таких форм навчання є Інститут Політичної освіти на Київщині, що створений справжніми фахівцями та фінансується Фондом Конрада Аденауера. Фахівці різних профілів об'єдналися в одну спільну справу та невеличким конкурсом проводять щорічно набори на навчання від 3 днів до 3 тижнів.[37]
- Збільшити кількість можливостей для стажування молоді в органах влади та місцевого самоврядування, щоб надати їм більше інформації для мотивування включення до розбудови українського суспільства. Крім того, можна надавати перевагу такій молоді під час проходження конкурсу на заміщення вакантних посад або їх зарахування до кадрового резерву.
- Збільшити представництво молоді на службі в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, омолоджувати їх кадровий резерв.
- Для молоді, яка є залучена до державної служби, забезпечити зростання їх професійного рівня та посадового статусу, що сприятиме їх подальшому професійному розвитку.

Молодіжний рух є важливим фактором, який стимулює участь молоді у суспільному житті в сучасній Україні. Цей рух представлений як

організованими структурами, так і неформальними молодіжними ініціативами, що формують своєрідну "молодіжну культуру", що включає в себе різноманітні напрями, течії та прояви активності молоді. [38, с. 132]

Такі молодіжні групи можуть стати потужною командою, яку можна спрямувати на шкоду українській державності, оскільки вони вже є об'єднаною командою, що може стати прикладом для інших молодіжних рухів. Тому, коли ми спрямовуємо певний молодіжний рух на активізм у розвитку громадянського суспільства, ми демонструємо, що громадянське суспільство не є одноманітною сукупністю громадян з певною ідеологією, вподобаннями та стилем життя. Замість цього, це молодь з різними поглядами, але об'єднана активною позицією та прагненням змінити свою країну на краще, і гордо почувається, що вони є частиною такої розбудови.

В сучасній Україні високий рівень абсентеїзму серед молодого покоління стає однією з головних причин необхідності і важливості громадянської освіти. Встановлення системи громадянської освіти і її поширення серед молоді сприятиме не тільки формуванню культури громадянськості, але й трансформації політичної системи України та набуттю нею нової якості. Пряма кореляція між розвиненою системою громадянської освіти, сформованою культурою громадянськості, зрілим і авторитетним громадянським суспільством та відкритою і демократичною політичною системою є очевидною. Таким чином, набуттям молоддю громадянської освіти та формуванням культури громадянськості вони можуть стати впливовим актором громадянського суспільства в Україні. [39]

На мій погляд, ідеальний алгоритм формування громадянської культури серед української молоді повинен включати такі складові:

1. Розрізнення соціальних акторів (акторів громадянського суспільства) на теоретично-концептуальному рівні та їх гармонійне поєднання на рівні залучення до громадянської діяльності, такої як політична поведінка, діяльність, участь та активність.

2. Створення умов для формування усвідомленої потреби в самоактуалізації в політиці на основі громадянської освіти.
3. Створення умов для реалізації реального соціального та політичного впливу індивідуальних та колективних акторів громадянського суспільства на державу, зокрема за допомогою використання інтернетизованих соціальних мереж. При цьому, вплив має відповідати принципам універсальності, системності, динамічності, єдності психологічної та соціальної складової, а також забезпечувати двоєдності розгортання політичного та соціального впливу як елементу політичного процесу у просторі і часі, як відзначає українська дослідниця Ю. Карпець.[40, с. 11]

Кінцевою метою формування культури громадянськості є створення людини, яка виступає як посередник та сприяє взаємодії між громадянським суспільством та владою, так як було визначено О. Івченком, українським науковцем.[41, с. 131]

Отже, є необхідність впровадження політичної освіти в освітній процес ще на рівні шкіл, оскільки політична освіта є частиною громадянської освіти. Низький рівень участі молоді у виборчих процесах та політичній активності загалом свідчать про необхідність широкого впровадження політичної освіти серед молоді. Це може бути здійснено в рамках розвитку неформальної освіти з допомогою молодіжних громадських організацій, включаючи молодіжні організації / крила політичних партій. Проте, такі освітні програми повинні бути безпристрасними і не підтримувати жодну з політичних сил або ідеологій, а лише мають надавати загальні знання щодо політичного процесу та різних ідеологій.

Громадські організації можуть стати вагомим механізмом розвитку залученості молоді до громадянського суспільства. Вони повинні проводити регулярні заходи, які забезпечать постійний вплив на молодь. Фінансування громадських організацій є пріоритетним напрямом, щоб забезпечити їх

діяльність. Такі організації повинні проводити навчання як теоретичні, так і практичні, включаючи дискусійні клуби, факультативи, дебатні клуби та тренінги.

Для популяризації участі молоді в політичному процесі рекомендується створити законодавчу базу для діяльності молодіжних організацій політичного спрямування. Законодавство має визначати молодіжні політичні організації та забезпечувати їх фінансування, наприклад, з Фонду для фінансування політичних партій або молодіжних громадських організацій.[42]

Молодіжні політичні організації можуть бути визнані підрозділами політичних партій і зареєстровані як окремі громадські організації відповідно до законодавства. Законодавча база також може містити квоту для молоді у списку партій та створення молодіжного дорадчого органу при політичних партіях, який буде відповідальний за підготовку законопроектів, що стосуються молодіжної сфери.

Окрім того, важливо офіційно визнати державою молодіжну роботу та професію "молодіжний працівник", а також визнати волонтерські години. Молодіжна робота є важливим інструментом для особистісного розвитку, соціальної інтеграції та активної участі молодих людей у громадянському суспільстві і об'єднує в собі всі види соціальної, культурної, освітньої або політичної діяльності, що проводиться з молоддю та самою молоддю.[43]

Метою молодіжної роботи є надання молодим людям можливості самостійно формувати своє майбутнє. Однак, при глибинному впровадженні молодіжної роботи в Україні, не слід зосереджуватися на розвитку або прийнятті лише однієї форми молодіжної роботи. В Україні, молодіжна робота реалізується через різноманітні організації, такі як громадські молодіжні організації, молодіжні центри, благодійні організації та фонди, соціальні служби та заклади освіти. Тому, неурядові, некомерційні та волонтерські організації, що реалізують молодіжні проекти для молоді та з їх

участю, також повинні бути залучені до процесу розробки та впровадження молодіжної роботи. Держава повинна надавати фінансову підтримку для організації та розвитку молодіжної роботи.

Волонтерська діяльність є не менш важливою для розвитку молоді та їх участі у громадському житті. Вона має значний вплив на розширення прав та можливостей окремих осіб, сприяє розвитку активної громадянської позиції та створенню інклюзивних та стійких громад. Волонтерство допомагає розширювати можливості молодих людей, забезпечує кваліфікований кадр для різних галузей, підтримує неприбуткові організації та сприяє розвитку особистості волонтерів.

У 2018 році 83,5% молодих людей мали досвід волонтерської діяльності, а в 2017 році ця частка становила 78,7%. Незважаючи на це, українська держава не визнає волонтерський досвід молоді як трудовий стаж або здобуття неформальної освіти. Така ситуація ускладнює популяризацію волонтерства в Україні та не мотивує молодь долучатись до волонтерської діяльності. Для того, щоб стимулювати поширення волонтерства в Україні, держава повинна замовляти волонтерську діяльність. Наприклад, Корпус Миру може бути прикладом, але він націлений виключно на Україну.[44, с. 21]

Отже, у зв'язку з теперішніми непередбачуваними викликами, для забезпечення єдності українського суспільства та зміцнення української державності, покращення якісної та ефективної співпраці, створення рівних умов для молоді, громадських організацій, державних та місцевих органів влади, та організацій громадянського суспільства необхідно прийняти наступні заходи:

1. Молодіжні громадські організації в Україні повинні звернути особливу увагу на використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема на веб-сайти, веб-маркетинг та соціальні медіа, такі як Instagram, Pinterest, YouTube, LinkedIn, інші, окрім поширених

Facebook та Twitter. Необхідно залучати нові PR-тактики та робити обов'язковий щорічний моніторинг PR-діяльності. [45, с. 66-81, 82-85]

2. Молодіжним громадським організаціям потрібно залучати нові PR-тактики та проводити щорічний моніторинг PR-діяльності. Програма на наступний рік повинна складатися лише за результатами аналізу попередньої діяльності.
3. Для збільшення охоплення молодіжною роботою можна включати молодіжну політику як один із пріоритетних напрямів у статутах ОТГ, сприяти використанню інноваційних форм молодіжної роботи, що вже розроблені та впроваджені в ряді областей, районів, міст, селищ і сіл. Треба продовжувати співпрацю з представниками міжнародних донорських проектів та організацій для залучення їх до реалізації молодіжних ініціатив на різних рівнях.
4. Для формування та реалізації державної молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях необхідно посилити інформаційно-аналітичну та організаційну підтримку, зокрема, розробляти та поширювати відповідні рекомендації для ОТГ.

Для залучення молоді до процесу децентралізації необхідно посилити її участь у обговоренні нормативно-правових засад реалізації реформи, передбачити процедури забезпечення належного представництва молоді та захисту її прав і інтересів у регламентах ОТГ. Крім того, необхідно створити механізми узгодження потреб молоді з інтересами ОТГ в цілому, проводити навчання місцевої влади та молодіжних активістів щодо існуючих форм самоорганізації та участі громадськості в ухваленні та реалізації рішень, налагодження громадського діалогу, участі молоді в бюджетному процесі та моніторингу якості послуг, а також включення молоді у вирішення місцевих проблем.[46, с. 79 – 81, 83 – 85]